

Burgerschap, mediawijsheid, maatschappelijke thema's 23 september 2015

Doel

Duidelijkheid over effectieve methoden voor burgerschapsvorming te krijgen.

Deelvragen:

- Hoe maakt men moeilijke thema's bespreekbaar?
- Hoe kan men komen tot een duidelijke integrale aanpak?
- Op welke manier kan burgerschapsvorming deel uitmaken van het curriculum?

Inleiding

We staan in 2015 aan de vooravond van het samenvallen van de online wereld met de fysieke wereld. Virtual en augmented reality, robotica, quantified self en de zogenaamde 'the internet of things' zijn bezig met een opmars. Een boek als 'De Cirkel' van Dave Eggers lijkt al realiteit te worden: in China wordt het 'social credit system' geïntroduceerd waarbij alle staatsburgers een bepaald aantal punten moet verdienen door het verrichten van zgn sociale taken; het leven als een game is dan realiteit.

Wat betekenen deze technologische ontwikkelingen voor kinderen, leerlingen, burgers? Wat betekent dit voor ons werk, onze scholing, onze vriendschappen? Wat we wel weten is dat er morgen een ongekeerde hoeveelheid méér informatie uitgewisseld wordt dan vandaag. Ook rond gevoelige maatschappelijke thema's verloopt de beeldvorming stormachtig door de versnelling in de sociale media. Er wordt een steeds grote beroep gedaan op het zelfreinigend vermogen van de media. Het kunnen herkennen van mediaboodschappen en van drijfveren van mediaproducten wordt dus steeds belangrijker. Daarbij is het belangrijk te beseffen dat 'makers' allang niet meer altijd bedrijven of overheden zijn: iedereen, dus ook wijzelf verkeren regelmatig in de rol van content creator of curator. Dat kan extra verwarrend zijn en lading krijgen als het gaat om mediaboodschappen rond gevoelige thema's.

Hoe kunnen leerkrachten, ouders, kinderen en jongeren daar mee om gaan? Hoe kunnen zij hierin hun weg in vinden terwijl het kunnen beschikken over de juiste informatie van levensbelang is in de gemedialiseerde participatiesamenleving waarin we zullen leven? Er wordt in die samenleving een zeer actieve rol verwacht van de burgers zélf. In de vitale samenleving van de toekomst zullen mensen individueel én georganiseerd in netwerken hun bijdragen moeten leveren. Ze zullen hierin zelfredzaam moeten zijn en zelf vorm moeten geven aan hun leven. Nieuwe en sociale media bieden daartoe steeds meer en betere mogelijkheden. Ze stellen mensen in staat zich makkelijk onderling te verbinden, kennis te delen en gezamenlijk actie te ondernemen. De media bieden bovendien de noodzakelijke mogelijkheid tot 'content curatie': het vinden, analyseren, contextualiseren, duiden en delen van informatie gericht op specifieke doelgroepen, doelen en/of behoeftes. Een onmisbare functie voor mensen om de juiste informatie te vinden, passend bij hun doel of de situatie waarin zij zich bevinden. De participatiesamenleving van morgen zal een zeer kennisintensieve samenleving zijn. Het wijs (bewust, kritisch en actief) gebruik van media zal een absolute randvoorwaarde zijn voor een volwaardige deelname in de samenleving en het uitoefenen van praktisch elk beroep. Deze ontwikkeling naar een participatiesamenleving onderschrijft het belang van mediawijsheid als hyperactueel thema. Waardesystemen die nu voor 'professionele' mediamakers gelden, zoals de journalistieke code, zullen ook onderdeel moeten gaan uitmaken van het kritisch besef van kinderen en jongeren, en dus ook van docenten, als makers.

Mediawijs worden is dus niet los te zien van burgerschapsvorming.

Mediawijsheid

De term mediawijsheid is Nederlands en komt voort uit koploperschap op het gebied van internet- en mediagebruik in Nederland. Al in 2005 (precies tien jaar geleden) introduceerde de Raad voor Cultuur¹ het begrip mediawijsheid als: "het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld". De Raad voor Cultuur riep op tot maatregelen vanuit de overheid om de burger 'mediawijzer' te maken, vanuit de overtuiging dat het doel en de noodzaak van mediawijsheid 'niet ligt in de omgang met de media zelf, maar in het kunnen participeren in het maatschappelijk proces'. De definitie en de oproep van de Raad voor Cultuur staan nog steeds als een huis. Het gaat daarbij om zowel het weerbaar, veilig en verantwoord omgaan met media, als het slim inzetten van beschikbare media – digitaal en analoog – om de eigen kwaliteit van leven te vergroten en ervoor te zorgen dat je optimaal kunt deelnemen aan de wereld om je heen. Mediawijsheid en burgerschap hebben dus veel raakvlakken.

Mediawijsheid: wat werkt en waarom

- cruciaal onderdeel van 21^e eeuwse vaardigheid 'digitale geletterdheid' sinds 2014
- verbinding met mediagerelateerde begrippen als propaganda, beeldvorming, stereotypering en dus met competenties als kritische analyse en reflectie; maar ook met mediacreatie. Dus relevant voor het onderwijs.
- doel en de noodzaak van mediawijsheid 'niet ligt in de omgang met de media zelf, maar in het kunnen participeren in het maatschappelijk proces'
- baseert zich op een competentiemodel, zeer veel gebruikt in onderwijs.
- organisatie ism Bibliotheken, Publieke Omroep, Beeld en Geluid, ECP = groot bereik
- landelijk fysiek clubhuis met krachtige events
- flexibele programmatische en campagne-achtige aanpak, gecombineerd met gerichte projecten geeft dit veel innovatie: voorbeelden zijn de campagnes Week van de Mediawijsheid en Media Ukkies en de PO-game MediaMasters (sinds 2011) > in 2015 worden weer vele tienduizenden deelnemers (=23%) uit groepen 7 en 8 van het PO verwacht voor de nieuwe MediaMasters-game.

<https://mediamasters.nl/>

<https://www.youtube.com/watch?v=JvD7jEoocLc> (trailer van de versie 2015)

MediaMasters ontving in 2015 de eerste prijs van de Europese Evens Foundation:

<http://www.evensfoundation.be/nl/prijzen/media-educatie/2015>

Tijdens het spelen van MediaMasters maken kinderen opdrachten rond privacy, cyberpesten, auteursrecht e.a.

Aangrijpingspunten mbt burgerschapsvorming:

- inhoud en vorm laten aansluiten bij beleving van jongeren en bij de onderwijscontext
- competentiemodel mediawijsheid
- rol van lesmateriaal
 - specifieke mbo-content vak- en beroepsgericht
 - macht van het medium benutten, bv online beeldmateriaal
 - integratie van mediawijsheid met andere onderwijsinhoud (zie MediaMasters maar bv ook burgerschap)
- rol van de leerkracht:
 - empoweren vd docent in het vinden van goed materiaal dat er is en in het kunnen maken van passend materiaal
 - trainen v docenten (desgevraagd) op nieuwe manieren
 - macht van het medium benutten, bv beeldmateriaal
- rol van de professionele makers
- programma-aanpak (van buitenaf)
 - campagnematig
 - lab-achtig (meer innovatiekracht)

Bijlage

Mediawijzer.net (sinds 2008)
www.mediawijzer.net

Deze netwerkorganisatie bestaat uit een groep van 1000 uiteenlopende organisaties die zich hebben verbonden aan het thema mediawijsheid; de meesten zijn tevens op een of andere manier actief binnen of verbonden met het onderwijs. Het netwerkmodel staat ook in het buitenland in de belangstelling

Mediawijzer.net stelt dat:

- de medialisering van de samenleving in de nabije toekomst zeer impactvol zal zijn op het dagelijks leven van alle mensen. Het onderwijs moet hierop inspelen.
- mediawijsheid een essentiële competentie is voor volwaardige deelname in de participatie samenleving van de toekomst
- de rol van het onderwijs bij mediawijsheid ligt in het scheppen van gelijke kansen en het bijbrengen van de noodzakelijke competenties* bij kinderen zodat ze volwaardig kunnen deelnemen aan het maatschappelijk proces.

Competentiemodel Mediawijsheid:

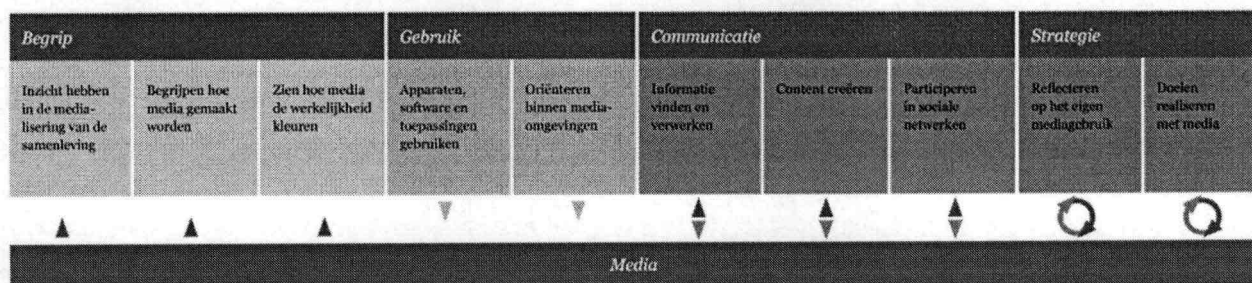
MEDIAWIJSHEID IS:

De indeling en beschrijving van de tien competenties is tot stand gekomen op basis van de laatste inzichten van de geraadpleegde experts. Maar, de ontwikkelingen in de media gaan snel en om actueel en relevant te blijven zal dit model daarop in moeten spelen.

Het model is daarom opgezet als open en dynamisch waarbij jaarlijks kleine en soms ook grote aanpassingen in zullen worden doorgevoerd.

De verzameling competenties die je nodig hebt om actief en bewust deel te kunnen nemen aan de mediasamenleving. Mediawijzer.net heeft diverse experts geraadpleegd om vast te stellen welke competenties dit zou kunnen zijn.

Het resultaat: tien mediawijsheidcompetenties in één omvattend model. Helderheid over mediawijsheid; vertrekpunt voor mediawijsheidsinitiatieven.

John Leek

Manager Creatieve Industrie incl Onderwijs / Programma's Mediawijsheid en Hilversum Media Campus
 Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid

jleek@beeldengeluid.nl

@johnwmleek